

Senella Krehić-Fočak

Recepcija oblika komunikacije u ilahijama na primjeru publikacije *Ilahije – poruke* Seida Strika

UDK 28-291

821.163.4(497.6).09-1

Sažetak

U radu se razmatra komunikacija u ilahijama u svesci *Ilahije – poruke* Seida Strika, istaknute ličnosti iz oblasti sufizma odnosno tesavvufa u Bosni i Hercegovini. Promatrano iz ugla komunikacije, pokušalo se odgovoriti na pitanje koje su to specifičnosti ilahija poredanih ukруг za koje autor publikacije navodi da je to praktikum tarikata. U ovoj publikaciji kao autori ilahija pojavljuju se: Ebu Bekr es-Siddik, Misri, šejh Sirri-baba sa Oglavka, Selim Sami, Derviš-paša Hercegovac, Derviš Kenan, a tu je i nekoliko ilahija nepoznatog autora. Svakako da su to oni počašćeni nadahnućem da pišu tekstove ilahija izdvajajući se po svojoj duhovnoj snazi. Iako prvobitno koncipirana kao publikacija za internu tekijsku upotrebu, oblikovana je tako da prikaže suštinu i dubinu zadatka putovanja sufijskom/tarikatskom stazom, pa bi se uz manje dorade mogla pretvoriti u priznatu literaturu vrijednu pažnje svakog sufije, derviša, početnika ili putnika na stazi.

Ovo nam otvara polje analize manje poznatog komunikacijskog aspekta ilahija koji sadrži sve važne oblike komunikacije i to sa simboličkim napredovanjem putem redosljeda ilahija u kružnom toku. Petnaest ilahija označava etape puta i zatvara krug kretanja sufijskom stazom, počev od onih koje su strogo na osnovama intrakomunikacije a potom interkomunikacije, kakva je većinom vrsta onih ilahija koje daju savjete (nasihatske ilahije), zatim onih koji imaju mješovitu intra/interkomunikaciju, te onih upućenih ne samo pojedincu nego i grupi.

Ideja i cjelovita zamisao je da čitalac odnosno publika shvati dubinu tekstova i obrati pažnju na kvalitet komunikacije imajući na umu činjenicu da je ilahija dobar pratilac stanja na spoznajnoj stazi. Bio je potreban oprezan pristup da bi se na ispravan način prišlo ovim iskustvima napredovanja, koja u sebi nose

i duhovno i praktično, te uspostavio balans odnosa teorijskog i praktičnog momenta.

Djelovanje ilahija na pojedince i grupe te samih učača zacijelo doprinosi nadahnuću različitog stepena, zavisno od sposobnosti i snage učenika/murida, recipijenta. Izbor ilahija, onih nakon obreda zikra, ali i onih u toku zikra ili zasebno, nikad nije slučajan. Najčešće se uči ona ilahija koja odgovara nekoj temi, naprimjer davanju savjeta/nasihata,

Uvod

Među istaknute ličnosti na ljestvici duhovnosti i sufizma Bosne i Hercegovine pripada Seid Strik (1933–2010), višegodišnji vekil nakšibendijskog tarikata u Sarajevu. Seid Strik bio je vrhunski poznavalac i istovremeno izvođač (učać) tarikatskih ilahija. Još od rane mladosti intenzivno se bavio praktičnim izvođenjem/učenjem ilahija šejha Sirri-babe, Šah-pira Muhammeda Nakšibenda i drugih autora.

Poznato je da su obredi zikra vrsta grupne komunikacije koja često sadrži izvođenje, odnosno učenje pobožnih pjesama, ilahija. “Pretečom ilahija smatra se ilahija *Ešrekul Bedru alejna*; dakle još iz doba Muhammeda, a.s. One su se kasnije brzo množile i širile, posebno pojavom tarikata. Ilahije su dio književne i muzičke islamske kulture, nisu fikhski propis ni ibadetska obaveza, nego oblik ispoljavanja unutrašnjeg osjećanja islamski nadahnutog autora, pa i interpretatora i slušaoca.”¹ Melodije ilahija, zavisno od programa, također se mogu izvoditi/učiti prije, u toku ili poslije zikra.

U obred zikra uključuju se različite ilahije koje po melodiji i po sadržaju treba da budu usklađene sa glavnim ritmom zikra. Uklapanje, tematsko i melodijsko, zavisno od posebne sposobnosti i nadahnutosti učača i voditelja zikra.

Na primjeru publikacije *Ilahije – poruke* Seida ef. Strika, sačinjene za internu upotrebu u tekiji, pojavljuje se nova dimenzija, a to je simbolika napredovanja na stazi tarikata opisana kroz redoslijed ilahija u kružnom obliku. Tako je moguće

ili se pak uzima ona koja bi mogla otvoriti neku temu o kojoj bi trebalo diskutirati i slično. Zatvaranjem kruga u ovoj publikaciji dobija se potpun utisak o postojanju dijelova duhovnog puta i o mogućem napredovanju, uspinjanju i padovima. Stoga je preporučljivo uvesti se na stazu putem ove i sličnih publikacija sagledavajući poruke koje one prenose. *Ključne riječi:* ilahija, komunikacija, intrakomunikacija, interkomunikacija, grupna komunikacija.

spoznati kompleksnost komunikacije u ilahijama iz više segmenata: sadržajnog, oblikovnog, odnosno vrste i praktične primjene praćenja faza na uzlaznoj, duhovnoj stazi sufije odnosno derviša.

Publikacija *Ilahije – poruke* iziskuje posebnu pažnju sa stanovišta komunikologije i gnostičkog pristupa rasporedu ilahija u njoj. Petnaest ilahija poredano je tako da one označavaju etape puta i zatvaraju krug kretanja sufijском stazom. Ovu publikaciju Seid Strik je definirao kao praktikum tarikata. Vrijedno je istaknuti karakteristike sadržaja pojedinih ilahija u komunikacijskom pogledu i aspekt emotivnog slušanja tih sadržaja.

Za bolje razumijevanje ove publikacije autor u uvodu navodi: “Ove ilahije koje vjerovatno poznaješ u melodijskom izvođenju, sada dobro i sa razmišljanjem pročitaj, koncentrišući se na ono šta poručuju. Nađi sebe u njima, najprije u onome što imaš pozitivno, onda probaj primiti druge poruke, usvojiti prema svojim snagama, promijeniti ili bar upamtiti, to jest znati što je minimalno (znanje samo kao znanje).” Ovim je istaknut intra i interkomunikacijski aspekt poruka.

“Posmatraj poruke u sebi, oko sebe, u sredini, povezujući sa onim što već znaš.” To, ujedno, označava širenje komunikacije sa drugima ili sa grupama karakterišući horizontalno komunikacijsko povezivanje. Takvo steranje duhovne trpeze pomjera stanja u srcima i našim duhovnim čulima nudi stazu kontemplacije. Na duhovnom divanu jedne zajednice auditivna komunikacija je veoma važna za misli, osjećaje i težnje, te za posljedično mentalno kreiranje slika putem ilahije.

Zaključno, učenjem ilahija se proširuje horizont komuniciranja unutar grupe sufija i derviša,

¹ Seid ef. Strik, *Ilahije*, tekst pripremljen za štampu 2010.

bilo da se radi o pojedincima (solistima), duetima ili manjim grupama izvođača koji se uključuju učenjem ilahija.

Prva ilahija *Ja sam grijешnik* autora derviša Kenana označava početak sufijske staze i bavi se prvom etapom puta – pokajanjem (*tevba*). U prvim stihovima se od novopristiglog učenika koji se počinje zanimati za duhovni put zahtijeva pokajanje, što je uvjet, *conditio sine qua non*, za pristup sufijskoj, tarikatskoj stazi. Tevba postaje njegov način komunikacije pristupanjem stazi.

*Ja sam grijешnik neposlušan i poznata skitnica,
Ah kako ću ja ovakav, bezobrazan pred Hakka!*

Naprimjer, Nicholson piše o tevbi kao teško dostižnoj kategoriji² navodeći primjer poznatog sufije koji se sedamdeset puta zavjetovao i ponovo padao u grijeh prije nego je dostigao tevbu. Pokajanje nije samo jednoslojno prema Bogu nego traži i pokajanje za sve loše što je urađeno drugima, odnosno onima kojima su nanesene nepravde.

Druga ilahija *Ne pitaj me što sam tužan* nepoznatog autora bavi se pitanjima stanja (*hal*) s naglaskom na introspekciji. Stih na početku:

*Ne pitaj me što sam tužan, mili brate moj,
već se i ti malo smisli, pogledaj hal svoj,*

sadrži, kao i prva ilahija, intrakomunikacijsku poruku vođenu i osviještenu tako da poziva na analizu učinjenih djela i shvatanje neminovnosti smrti. Dvije riječi “amel” i “Azrail” dominiraju stazom jednog derviša. Ilustriraju poznato učenje da će sva djela biti vrednovana pred Gospodarom nakon što melek smrti Azrail uzme dušu.

*Sve će ostat iza tebe, Azrail će doć.
Sam ćeš Rabbu odgovarat' za svaki korak,
Za misao i za djelo i za svaku riječ.
Sve prolazi, sve će proći, mili brate moj,
Na Ahiret nosiš samo, samo amel svoj.*

Ilahija *Derviški savjeti* autora Derviš-paše Hercegovca upozorava na ljubav prema dunjaluku, ali staza kojom je učenik/putnik krenuo obećava Božiju zaštitu i konačno priklanjanje

tevekkulu. Iskrena predanost Bogu i poslušnost šejhu (*teslimijet*), uzdanje u Stvoritelja, istaknuti su u posljednjoj strofi.

Derviški savjeti

*Ovaj svijet što je draži
S njim se rastat sve je teže
Teško onom osim Boga
Ko za drugim srce veže!*

*Ko se u milog Boga uzda
Bez sumnje će dobro proći
Ovog svijeta ili onog
Do svoga će cilja doći.*

*U kom poslu Semogući
Svoga roba ne pomaže
Sto mudraca da ga uči
Unaprijed on ne može!*

*A Stvoritelj kada bude
Svome robu od pomoći
Teška posla nek mu bude
Za rukom mu mora poći!*

*Božja sudba što odredi
Cio svijet da nadskoči
Nema moći da pregradi
Uzalud se svijet muči.*

*Sto oklopa i pancira
Čovjek na se neka meće
Božja strijela koga goni
Pobjeći joj nikad neće.*

*Svaka zгода i nezгода
Sa sudbinom skopčana je
Što Bog neće nema ploda
Besposleno svijet što baje!*

*AKO ŽELIŠ MIRAN ŽIVOT
OSLONI SE NA SUDBINU
OD DERVIŠA PRIMI SAVJET
U NJEGOVOJ JE TAKO DINU!*

Za kretanje stazom tarikata i za put sufije općenito tipične su sumnje, preispitivanja, uvjeravanja na intrakomunikacijskom nivou, pitanja poput: jesam li na pravom putu, kakve su misli, emocije, ponašanja, negativna iskustva itd. Posljednji stihovi predstavljaju rezime u vidu savjeta protiv tih dvoumljenja. Dva istaknuta termina u ovoj ilahiji, kako ih je podvukao Strik, jesu “vjera” i “sumnja”.

² Rejnold Nikolson, *Sufizam – mistici islama*, Babun, Beograd, 2011, str. 27.

O borbi s neansom, koja je trajna kategorija ljudskog bića, govori Misrijeva ilahija *Ne žrtvova svoga džana*. Naglasak je na brzom postizanju rezultata, bez mnogo truda. Taj pristup kosi se s postulatima sufijskog nauka. Učenik se zaigrao i stvari posmatra tako da možda i ne treba mnogo ulagati u samospoznaju, samopopravljanje, analizu sebe i svojih postupaka, a ipak se može napredovati, dostići kvalitet (*džanan*). Ova interkomunikacijska dimenzija ilahije puna je upozorenja sa više instance, opominjući učenika da uspjeh ne dolazi preko noći. Odsijecanje svojih unutrašnjih pojaseva ujedno je simbol odsijecanja zunara oko srca. Svako preskakanje faza duhovnog uspinjanja neprihvatljivo je i zaslužuje kritiku, što ilustriraju sljedeći, moglo bi se reći, ključni stihovi:

*Ne žrtvova svoga džana, a već hoćeš džanana,
Ne raskide svoj zunar³, a već hoćeš ti iman.
Voda ti je do članaka, nije more, ne misli,
Preš'o kaplju nisi ti, a ocean želiš ti.
Naprijed strijelu ne bacaj, već ustaj, ti MISRIJA,
dertom post'o rob nisi, a već hoćeš sultana.⁴*

Ilahija po alfabetu autora šejh Sirri-babe puna je manje poznatih izraza vezanih za krivo učenje (*batiluk*) i negativne osobine, kakve su *džefa* (kinjenje, psihičko mučenje), *gaflet* (nemar), *kibur* (uobraženost), *laf* (laž i izgovor) i druge opasnosti krivog puta (*dalalet*) i krivog učenja (*batiluk*).

Na kraju ilahije stoji:

*Jer Sirrija neće laži,
U elifu sirra traži.*

Ovim stihom je lijepo iskazano postojanje vertikalne osovine na relaciji šejh/učitelj i murid/učenik i na samu osnovu vertikalne dimenzije čovjeka. Važnost vertikalne komunikacijske osovine prepoznata u stihovima Junusa Emrea još dublje pojašnjava njezinu važnost:

*Četri knjige značenje – sve elif obuhvati
Elif, hodža, pitaš ti, šta on može značiti.⁵*

“Značenje četiri svete knjige, dakle značenje četiri razine spoznaje skrivene u ljudskom srcu, bjelodano je kroz ʾ (elif). U slovu elif skrivena je tajna Božije Jednosti. Hodža, ti koji misliš da znaš, ti kada spomeneš elif, tvrdiš da čitaš, učiš i promišljaš. Zapravo znaš li ti stvarno značenje elifa?”⁶

Redosljed u ilahiji, kako naslov kaže, “po alfabetu” je također vertikalna dimenzija odozgo prema dolje. Vertikalna komunikacija smatra se osovino prenošenja znanja, u ovom slučaju sufijskog iskustva i napredovanja na sufijskoj stazi, što je od suštinske važnosti. Tako na relaciji između šejha/učitelja i učenika znanje i savjet idu vertikalnim pravcem. Šejh koji je vođa te vertikalne prenosi znanje i iskustvo i ostaje iskonska konstanta prenošenja znanja. Istom vertikalnom dimenzijom učitelj traži ispunjavanje zadataka i obaveza zadatih učeniku. Osim vertikalne postoji horizontalna komunikacija prema ostalim dervišima, gostima, posjetiocima (tekije), muridima, muhibima/simpatizerima, te prema okolini izvan tekije. Ovisno o tome koliko je učenik usavršio komunikaciju, tu će se prepoznati njegovo napredovanje na stazi.

Ilahija po alfabetu

*Ah dervišu otvor oči, Batiluka ti ne uči
Tevhid srcem pravo uči, Sevab hoćeš, neansa muči,
Džefa nikom ti ne čini, Haka nabak ti ne čini
Hajr što je, ono čini, Dunjaluka mel ne čini
Zikir Boga puno čini, Rida njegov taleb čini.*

*Za zikirom mis'o podaj, Selameta duši gledaj,
Šukur čini kad je kolaj, Sabur čini kad je belaj,
Dalaleta ti se čuvaj, Tabret nefsu dobro podaj,
Zalim nefsu dizgin ne daj, Amel čini sunnet gledaj,
Gaflet digni ter pogledaj, Farz što god je ne ostavljaj,
Kadajeta sva naklanjaj, Kibur čina ti se čuvaj
Lijepo huje sve ti primaj, Murdar huje ne uzimaj
Nehj' što god je od njegov bježi, Već se pravog puta drži,
Haman šejha dobra traži, Laf ne čini i ne laži
Jer SIRRJA neće laži, U elifu sirra traži.
Subhan Allah, sultan Allah
Her dert lere derman Allah
Šefaat Ja Resulallah!*

³ Raskidanje zunara povezano je sa šehadetom. Odsijecanje svojih unutrašnjih pojaseva je simbolično rezanje zunara oko srca.

⁴ Sultan je ovdje u prenesenom značenju ostvareni san.

⁵ Mustafa Tatci, *Jezik Ljubavi Yunus Emre*, Kulturni centar Ataturk, Ankara, 2021, str. 25.

⁶ Ibidem, str. 26.

⁷ Sadržaj.

Tom čvrstom vertikalnom osovinom prisutnom od prapočetka pa do kraja svijeta osigurava se nesmetana prohodnost komunikacije. Pojave krivog učenja (*batiluk*) ili krivog puta (*dalalet*) nemaju mjesta na toj vertikali, kao ni loše osobine uobraženosti (*kibur*), nemara (*gaflet*) itd. Međutim, ono što se traži i u čemu treba ustrajati označavaju sljedeći pobrojani pojmovi: čišćenje (*tabret*) nefsa, ispunjavanje vjerskih obaveza, farz i kadajet, huja (ovdje u smislu ispoljavanja lijepe naravi) itd.

Naredne dvije ilahije autora šejh Sirri-babe, *U pamet se ti obuj* i *Ako hoćeš derviš bit'*, također su nasihatnog/savjetujućeg, interkomunikacijskog karaktera. Strik komentira da su to "ilahije koje su savjeti i direktne pouke s kvalitetnim vaspitnim sadržajem, kako u vjerskom tako i u općenitom gledanju na stvari i pojave".

Ilahija *Ako hoćeš derviš bit'*, koja je poput *bej'ata*⁸, otvara duhovni put zikir-halke te svojim savjetima budućem dervišu odaje jaku interpersonalnu komunikaciju.

Ilahija u cijelosti glasi:

U pamet se ti obuj

U pamet se ti obuj, Dost! Dost!

U pamet se ti obuj, Džanum!

Terk učini alćak huj, Ja Hu!

Dragom Bogu ti robuj, Dost! Dost!

Dragom Bogu ti robuj, Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Ti nikoga ne muči, Dost! Dost!

I ti nikog ne muči, Džanum!

I svog nefsa poturči, Ja Hu!

Srcem tevhid sve uči, Dost! Dost!

Srcem tevhid sve uči, Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Sve nek ti je Aškullah, Dost! Dost!

I sve nek ti je Aškullah Džanum

A u srcu fikrullah, Ja Hu!

Na jeziku zikrullah Dost! Dost!

Na jeziku zikrullah Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

U gafletu ne budi, Dost! Dost!

U gafletu ne budi Džanum!

Bez abdesta ne budi, Ja Hu!

Srcu jezik ugodi, Dost! Dost!

Srcu jezik ugodi Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Nemoj biti bi-namaz Dost! Dost!

Vaktom hajde na namaz, Ja Hu!

Puno čini sve nijaz Dost! Dost!

Puno čini sve nijaz Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Ovaj svijet kilu kal, Dost! Dost!

Ašk ne čini ti na mal! Ja Hu!

Već nauči ilmihal Dost! Dost!

Već nauči ilmihal Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Grijehoiva se ti pokaj, Dost! Dost!

Šerijatom sve gledaj, Džanum!

Od insana bjež' u kraj Dost! Dost!

Od insana bjež' u kraj, Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Šukur čini daima, Dost! Dost!

Iza muke ima last Ja Hu!

Srcem zikir daima Dost! Dost!

Srcem zikir daima Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Ti Sirrije počuti, Dost! Dost!

Ti Sirrije počuti, Džanum!

Ter po kalu ne muti, Ja Hu!

Srcem zikir očuti Dost! Dost!

Srcem zikir očuti, Džanum!

Allah, Allah! Aškile Ja Hu!

Autor koji daje savjet može to činiti interpersonalno, pojedincu ili grupi. Tako u ovoj ilahiji kroz interpersonalnu ili grupnu komunikaciju traži se razlučivanje prolaznog od neprolaznog. Raščlanjivanje materijalizma kao svojstva današnje kulture i civilizacije ovdje se poredi s blatom i bavljenjem beskorisnim (*Ovi svijet kilu kal*). Imovina, strast, nevjerstvo/*širk* sa jedne strane i *nijaz*/izraz poštovanja, *šukur*/zahvalnost, *tevhid*, *zikrullah* / spominjanje Allaha, dž.š., *fikrullah* / razmišljanje o Allahu, sa druge strane, samo su neki od pojmova koji stoje dijametralno različito. Traži se racionalno rasuđivanje, uvođenje reda, redovno obavljanje namaza, abdest, pokajanje, nastojanje da se bude sam svoj muhtesib⁹ da bi došlo do gnostičkog uspinjanja. Interesantan je savjet: *Od insana bjež' u kraj Dost! Dost*, koji je zapravo preporuka osamljivanja.

⁸ Prisega.

Ako hoćeš derviš bit'

(autor *šejh Sirri-baba*)

*Ako hoćeš derviš bit'
Valja srce očistit'
Bogu širka ne činit'
La ilabe ilellah.*

*Griješova se pokajat
Na grijebe se ne vraćat'
Dragom Bogu robovat'
La ilabe ilellah.*

*Robovat je ljepota
Ne poslušat' grehota
Iskat plaću sramota
La ilabe ilellah.*

*Sve znat' valja od Boga
Zaboravit drugoga
Isbat činit sve Njega
La ilabe ilellah.*

*Kitab ovo govori
Od hajvana je gori
Ko god aškom ne gori
La ilabe ilellah.*

*Slušaj što je emrullah¹⁰
Puno čini zikrullah
Svijem srcem Ja Allah
La ilabe ilellah.*

*Ovaj svijet sad će proć'
Po dušu će melek doć'
Tu će nama bit' pomoć'
La ilabe ilellah.*

*Nuť pogledaj Sirrije
Sve dervise miluje
I dan i noć kazuje
La ilabe ilellah!*

Tekst ilahije prožima potreba da se shvati samoga sebe i započne promjena ili traženje i kontemplativan pristup sebstvu. Savjeti o pokajanju, robovanju, skromnosti, slušanju samo su neki od istaknutih savjeta u interpersonalnoj i grupnoj komunikaciji Sirrije i derviša, kako se kaže u posljednjoj strofi. Sirrija

bespoštedno i neprestano kazuje zauzimajući blag stav prema muridima, dervišima. Otvaranje puta započinje savjetima za oslobađanje od negativnosti u ličnosti, čišćenjem srca, da bi se kasnije mogle dosegnuti različite razine, spoznaje.

Slijedi ilahija sličnog sadržaja pod naslovom *Dervišu savjeti (Savjet društvu)* koja iako naslovom upućuje na grupnu, ima izraženu interpersonalnu komponentu komunikacije. U zaglavlju piše *Nuzuli* (bez šah-bejta)¹¹. Tematika se odnosi na traženje upute, pomoć, otvaranje skrivenog, posebnog znanja, ilmi ledunna, potčinjavanje nefsa, navodeći imena divana duhovnih ličnosti, od kojih se traži prethodno nabrojano, pa se u tom smislu na kraju svake strofe, a ima ih deset, spominju imena sufjskih autoriteta ovim redom: Kaimi, Gaibi, Ilhami, Sirri-baba, hz. Gejlani, Muhjudin Arebi, Mevlana Bistami, Ašik Junuz, Šazili, Šejh Mejli. Na kraju se ne spominje ime autora, odnosno nedostaje šah-bejt.

Dervišu savjeti (Savjet društvu)

*Hej dervišu ti svog Šejha savjet čuj,
Sevab hoćeš, zikrom nefsa truj,
O drugome svijetu, ti vazda snuj
Daj nam imdad¹², ja hazreti Kaimi.*

*Imal' ikog da neće umrijet'
Pa šta ćeš ti na Ahiret ponijet'
De pogledaj oko sebe ovaj svijet
Daj nam imdad ja hazreti Gaibi.*

*Nemoj slušat šta ti zabir govori
Moli Šejha da ti haznu otvori
Nemoj da ti ruhanijet izgori
Daj nam nusret ja hazreti Ilhami.*

*Nemoj za se ovdje traži't nagradu
Nemoj nikad potpomogat' nepravdu
Od harama ti učini ogradu
Pomozi nam Sirri Baba ej velij.*

*Svom se šejhu teslimijet učini
I u sebi nefš terbijet učini
Svoju dušu od harama odbrani
Daj nam šubret ja hazreti Gejlani.*

nije htio istaći, bilo da se prepisivanjem izgubilo, bilo da je prepisivač nesimpatizer derviša i tarikata ili nekih njihovih nadzora pa je autora namjerno izostavio, što nije rijedak slučaj (Strik, 2010, DVD, Nakšibendijske ilahije).

¹² Prihvaćena uputa.

⁹ Nadzornik.

¹⁰ Božija odredba, naređenje.

¹¹ Autori ilahija su redovno iz tarikata, odnosno pripadnici derviških redova. To se najbolje vidi iz šah-bejta, to jest posljednje strofe u kojoj autor spominje svoje ime. Ali ima mnogo ilahija čiji se autor ne zna, bilo da se sam

*Erenlera¹³ što je bilo do danas
Jednako su svjetovali sviju nas
Daj od sebe razi cio Rabbunas¹⁴
To kaza Šejh Muhjuddin Arebi.*

*Ilmi batin dženetska je kapija
Pa nek' ti se on u srcu zasija
Nek'ti batin sve dermane razbija
Čuj što veli Mevlana, Bistamija.*

*U zikiru ti ćeš Rabba upoznat'
Ilmi leddunu njemu ćeš razabrat'
U njemu ćeš do perdeti¹⁵ dotjerat'
Poručuje ašik Junuz hazreti.*

*Nemoj da ti para bude Rabbul Hajj
Sve će proći, sirat doći dobro znaj
Stog se svog asi nefsa pričuvaj
Zapisao je erenleri Šabzilija.*

*Dženabi Hakku ti na sedždu sve padaj
Svom Resulu salavate predavaj
Svoga Šejha nasihate poslušaj
Pa se ne boj rekao je Šejh Mejli.*

Iako na početku ilahija izgleda kao da ima samo interpersonalni pristup, ona se svakako može predočiti grupi pa i široj zajednici, pogotovo imajući u vidu imena spomenutih duhovnih velikana.

Sljedeća ilahija *Oprosti Ja Rabb* čiji je autor Šejh Selim Sami govori o poniznom robu koji traži oprost i milost. Ova komunikacija bez posredovanja odvija se direktno između Rabba i roba upućuje na mogućnost elitističke komunikacije ljudskog bića, čovjeka, insana sa svojim Stvoriteljem bez ikakvih prepreka i to obrnutim smjerom vertikalne komunikacije, odozdo prema gore. Traženje oprost, priznanje grijeha i vjerovanje u Božiju milost odvija se putem dijaloga, odozdo prema gore, rob, učenik/murid obraća se Svevišnjem.

*Oprosti Ja Rabb grijebe i mane
I pravim putem uputi mene
Crn od grijeha iako ja sam
Veća od srdžbe milost je Tvoja
La Taknetu su riječi tvoje
Ne gub'te nadu u milost Moju.*

¹³ Istinski, odabrani, pozitivnošću odvojeni od ostalih ljudi (Strik).

¹⁴ Cijeli svijet.

¹⁵ Perde je ovdje duhovno dostignuće.

¹⁶ Grešnik.

Priznavanje grijeha, odnosno pokajanje, ovdje je očito kao i traženje upute i pravog puta. Opet se susreće intrakomunikacija, a pritom i komunikacija s Gospodarom. Svakako je sve to dio putovanja i nalaženje pravca ka konačnom cilju – približavanju Gospodaru. Ta vrsta kretanja, koje je ionako životna neminovnost, također ima svoj komunikacijski značaj, jer sama komunikacija sadrži kretanje.

Slično kao u ilahiji *Džudbi lutfik* čiji je autor Ebu Bekr es-Siddik i u kojoj se spominju velika imena Božijih poslanika traži se oprost, lijek za srce i milost na Sudnjem danu. Svjesnost o griješenju i molbi za oprost, što je opet u domenu razgovora sa samim sobom, intrakomunikacijom, izražena je sljedećim stihovima:

*Meni robu sirotome
Ti se smiluj Bože moj
Došao sam praznih ruku
Da isprosim rahmet tvoj*

*Ogromni su moji grijesi
Obraduj me oprostom
Ja sam griješnik, svugdje stranac
Daruj oprost robu svom*

*Šta ću Bože, znam da nemam
Dobrih djela nimalo
Loših djela imam mnogo
A posluha premalo*

U naredna dva stiha spominje se bolest srca nastala usljed grijehova, neposluha i želje za ovim svijetom:

*Moje srce bolesno je
A Ti liječiš bolesne.*

U posljednjem bejtu nabrajaju se imena Božijih poslanika:

*Gdje je Musa, gdje je Isa
Gdje je Jahja, gdje je Nuh
Ebu-Bekre ti si asi¹⁶
Tevbom iskaži posluh.*

Ilahija *Ja ilahi* nepoznatog autora ima vriednost dove zagovarajući veliko ime Božije *Zati Paki* i zagovaranje/šefaata koji je dodijeljen Božijem poslaniku Muhammedu, a.s.

U ovoj ilahiji komunikacija se kreće odozdo, od roba prema gore, prema Rabbu.

*Ja ilahi Zati paki velikog Ti imena
Nemoj mene Ti gariba rastaviti od njega.
Muhameda najvećega od poroda Adema
Rad' koga si Ti stvorio on sekiz bin alema.¹⁷*

Cijela ilahija se sastoji od molbe/dove za dobro društvo, otklanjanje nemara, molbe za sebe, roditelje i djecu i na kraju molbe za otvorena vrata ljubavi prema Allahu, dž.š.: *Açildi babu aškullah, miskin¹⁸ derviş izgleda.*

Autor preostale četiri ilahije iz kruga je šejh Selim Sami. To su: *Na srcu si bolestan, Medžlisi zikir, Otvoren mejdan* i posljednja u nizu *Meddet moj šejh.*

U ilahiji *Na srcu si bolestan* posvećenoj osobinama nefsa/ega i borbi sa njim daju se savjeti za liječenje srca. Ova ilahija karakteristične interpersonalne komunikacije zvuči kao upozorenje i dijagnosticiranje koje šejh kazuje svome učeniku. Uz dijagnozu, šejh odmah nudi i lijek, znači opet izrazito interpersonalna komunikacija, puna je savjeta. Potom se govori o odricanju (*zuhd*), navodeći primjer Šah Edhema koji je bio car, ali kad je okusio ašk: *našao je muršida i carstvo ostavio.*

Na srcu si bolestan

(autor šejh Selim Sami)

*Na srcu si bolestan
Lijek ti je potreban
Dođi uđi u ovaj
Dragog Rabba đulistan.¹⁹*

*Mudri Lokman²⁰ ovdje je
Abu hajat²¹ ovdje je
K'o Hidr²² dugo živjet će
Jednu kap ko popije.*

*Šah Edhem je Car bio
I kap aška popio
Našao je muršida
I carstvo ostavio.*

*Ne zarađuj haram mal
Ostaviceš i halal
Da si bogat ko Karun²³
Smrt će doći osta mal.
Za halal će pitati
Za haram će kazniti*

*Bol i patnja golema
U vatri je gorjeti.*

*Ašik srca bolesna
O ašku nek' ovo zna
Volit Rabba skuplje je
I od glave s ramena.*

*SELIME, zar ti misliš, da se može bit' derviš
Samo ime nositi, ako dobro ne činiš.*

U posljednjoj strofi je interpersonalna uputa o činjenju dobrih djela i širenju komunikacije u oba smjera – vertikalno i horizontalno. Dubina ove poruke može se sagledati iz ugla individualnog djelovanja.

Zaboravljeni dio sebe zbog životnih okolnosti opstanka, prilagodbe i slično, utječe na formiranje ličnosti koja odgovara datom trenutku i mjestu. Međutim, original se nalazi ispod toga sloja. Komunikološki, nameće se pitanje kako prihvatiti tu novinu i odabir, to jest birane norme koje su ovdje u vezi s oslobođanjem od okova pređašnje ličnosti.

Čuvanje srca (duhovnog organa spoznaje) čistim uvjet je kontroliranja strasti i loših osobina. Ovdje se umeće intrakomunikacijski aspekt pretvaranja loših u dobre osobine, što je, naravno, nemoguće bez spominjanja Gospodara i Njegove odredbe, činjenja zikra, isticanja dobra u svemu stvorenom. Naravno, bez Božije dozvole nema transformacije karakteristične za pretvaranja loših djela u dobra ili pretakanja, prespajanja, očitovanih kroz riječi duhovnih elita.

Ilahija *Medžlisi zikir* istog autora govori o ljepoti zajedničkog zikra i njegovim odlikama pa je stoga izvanredan primjer grupne komunikacije. Medžlis ili skupština braće gdje se srca povezuju inter i intrakomunikacijskim vezama uz učenje ilahija, dakle uz muzičku melodiju ilahije.

*Zakiri svi u halku sjedaju i dunjaluk za leđa bacaju.
Desno, lijevo lica okreću, srcem gledaju, jedno postaju.*

Međutim, ono što je drukčije kad je posrijedi komunikacija spomenuto je u drugoj strofi koja glasi:

¹⁷ 18.000 svjetova.

¹⁸ Ponizan.

¹⁹ Đulistan je cvjetna bašča.

²⁰ Lokman – legendarni liječnik.

²¹ Abu Hajat – Voda života.

²² Hidr – ime evlije, vječno živog čovjeka koji je napio Vode života.

²³ Karun je bio bogati vladar iz vremena Božijeg poslanika Musaa, a.s.

*Nurli meleki s neba silaze
Medžlisi zikir traže, nalaze
Nađu ibvane, budu radosni
Zikir medžlisu odmah prilaze.*

Ova vrsta komunikacije s melekima, izvanosjetilna, izvanracionalna ili nadrealna dimenzija, izražava višeslojnost komunikacije, unutarnje i vanjske, čuvenih fenomena batina²⁴ i zahira²⁵ općepoznatih u islamu.

Ovakva stanja iziskuju angažman *izvanracionalne dimenzije* komunikacije nekad i *neracionalnog sloja prepoznavanja* postojeće komunikacije, što je segment teško izrecivih stanja na stazi duhovnog puta, kao i sama završnica u kojoj se spominje dizanje duša u zikir-halki.

Šah-bejt glasi:

*Nebu visoko dižu se duše
Aršu-r-Rahmanu bliže se više
I Selim Sami u zikir halki
nađe i vidje ono najljepše.*

Ilahija *Otvoren mejdan* ima slično značenje s isticanjem zahvale. To je pohvala grupnoj komunikaciji i svemu što ona otvara.

*Otvoren mejdan postavljen divan
Okupljen ibvan Elhadulillah.*

Stihovi "Himmetom Pira diže se perda" ili "Očima aška, gledamo Hakka" najslikovitije govore o otvorenom mejdanu.

Korisno bi bilo dodati i komentar o posebnoj odaji, odnosno mejdan-odaji u tekijama. Ona je mjesto gdje se sluša, gdje se govori, posebno pamti ono što se osjeti slušajući govor koji dolazi vertikalno od šejha ili pak horizontalnom komunikacijom s ostalim gostima, ihvanima, simpatizerima, prisutnima ili učenjem prigodnih ilahija.

Posljednja iz kruga, petnaesta u nizu, jest ilahija *Medet moj šejh*, a odnosi se na ličnost učenika/salika koji voli svoga šejha, ali ne uspijeva ispuniti uvjete duhovnog puta te moli duhovnog vodiča/šejha da mu pruži još jednu priliku.

*Kapiji dobrote dođoh
I ponizno na prag padoh
Pokoran sam tebi rekoh
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

*Hrđavoga tovar nosim
U more se grijeha topim
Ali tebe mnogo volim
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

*Dato mi je naređenje
Borbe s nefsom neprestane
Ne ispunih obećanje
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

*Da vam služim primite me
U svoj tefter primite me
Mom konaku vodite me
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

*Dunjaluk me opojio
Licemjerkuk osvojio
Od tebe me udaljio
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

*Skidaj lance s vrata moga
Kidaj zunar s pasa moga
Daj mi berat-evo ruka
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

*Želim sutra kevsar piti
Sirat ćupriju preletjeti
Oslobođen grijeha biti
Aman moj Šejh, medet moj Pir!*

Murid preklinje svoga muršida/šejha jer je opet na početku. Komunikacija je jednosmjerna odozdo prema gore. Ovdje učenik ne traži pomoć samo od šejha nego i od pira koji je iznad šejha u sufijskoj hijerarhiji. To zapomaganje, poziv u pomoć, upućeno je i šejhu i piru. Sadržajno, izgleda kao vraćanje na početak i zato opravdava povezivanje prve i petnaeste ilahije, kako je Strik već naglasio u uvodu.

Zaključna razmatranja

Odgovor na pitanje kako komunikacija u ilahijama može pokazati napredovanje na duhovnoj stazi, moguće je naći analizirajući publikaciju

²⁴ Batin – unutrašnje, skriveno koje se ne vidispolja, unutarnje lice.

²⁵ Zahir – vanjsko, vidno, jasno, suprotno pojmu "batin".

²⁶ Ova praksa ima svoje korijene u činjenicama iz historije islama i religiji općenito, prema kojima su neki Božiji poslanici provodili određen period, odnosno broj dana u osami. Tako je Musa, a.s., proveo 40 dana na planini Tur, Isa, a.s., na brdu Jerihona, također je proveo 40 dana, Božiji poslanik Muhammed, a.s., u pećini Hira u kojoj je primio Božiju Objavu proveo je 40 dana.

Ilahije – poruke autora Seida Strika. Ilahije, pobožne pjesme, koje plijene svojom melodijom i sadržajem mogu biti važan orijentir jer pružaju uvid u različite vrste komunikacije na duhovnoj stazi.

Očekivano, prve ilahije iz zbirke *Ja sam griješnik i Ne pitaj me što sam tužan* usko su vezane za polje intrakomunikacije, te se lahko može konstatirati da pripadaju fazi halveta, susreta sa samim sobom, s dominantnom samokritikom i namjerom samopopravljanja. Kod sufija je intrapersonalna komunikacija nestandardna i specifična. Poznato je da murid/učenik na stazi treba da prođe najčešće 40 dana halveta/osame, zavisno od derviškog reda. Opće je poznato iz historije islama da su i Božiji poslanici također prolazili takvo razdoblje.²⁶

Različiti sufijski redovi i podredovi zadržavaju isti elementarni intrapersonalni vid komunikacije. Izuzetak je mevlevijski red i njihov put komunikacije poseban po svojim obilježjima, upotrebom muzike, instrumenata, plesa i trajanjem halveta/osame koje je znatno duže.

Druga spomenuta ilahija *Ne pitaj me što sam tužan* osim intrapersonalnog pristupa, odnosno pogleda unutar sebe, ponegdje pokazuje miješanje intra i interkomunikacije kroz elemente upozorenja i drugima, suočavajući se s vlastitim stanjem koje je individualno i lično kao stanje (*hal*) svakog putnika na ovoj stazi. Grešnik se kaje i popravlja, tužan zbog loših djela i svjestan prolaznosti života. Ali derviški savjeti, nasihati, ističu vjerovanje i tu nema mjesta sumnjama. U ovom slučaju sumnja može postojati samo sa pozicija traženja istine. To je korak dalje i tematika treće ilahije *Derviški savjeti* koja govori o sudbinskom predavanju Bogu bez sumnji, to jest o oslanjanju na sudbinu, kako se kaže u posljednjem šah-bejtu: *Svaka zgoda i nezgoda / sa sudbinom skopčana je / što Bog neće nema ploda / besposleno svijet što baje.*

U ilahiji *Ne žrtvova svoga džana* kritika je upućena nekome ko je krenuo na put, ali još nije dostigao traženi proces čišćenja. Misli da je odmakao na putu, ali još je važno “ja”. Nije uložio dovoljno truda, a već bi da ima ostvaren san. Kritika je ovdje u duhu interkomunikacije, a intrakomunikacijski prikazuje nedozrelog učenika čiji je ego/nefs još snažan.

Ilahije šejha Strika *Ilahija po alfabetu, U pamet se ti obuj i Ako hoćeš derviš bit'* su nasihatske, interpersonalne odnosno grupne. Odabrani citirani tekstovi ili dijelovi tekstova ilahija koje se odnose na derviške postulate, naročito u ilahiji *Ako hoćeš derviš bit'*, mogu se uzeti kao osnova stupanja u derviški red.

U ilahiji *Derviški savjeti (Savjet društvu)*, iako u naslovu nosi obilježja grupne komunikacije, uputstvo dolazi pojedincu (*Hej dervišu ti svog šejha savjet čuj...*) koji prima mudre savjete, a ujedno dolazi vertikalnim putem komunikacije odozgo prema dolje. Ako se kaže “društvu”, onda ta komunikacija može da se odnosi i na grupu. Ona je *nuzuli*, bez šah-bejta, pa se ne vidi ko je autor. Ilahija *Oprosti Ja Rabb* šejha Selima Samija odnosi se na pokajanje i stanje slično kao na početku.

Četiri posljednje ilahije istog autora: *Na srcu si bolestan, Medžlisi zikir, Otvoren mejdan i Meddet moj šejh*, u ovom poretku znače liječenje i otvaranje srca, sjedanje u halku, otvaranje mejdana i skidanje perde, ali na kraju, opet se traži pomoć šejha.

Specifično je što se između ilahija *Oprosti Ja Rabb* i *Na srcu si bolestan* nalaze dvije ilahije *Džudbi lutfik* i *Ja ilahi* koje su zapravo dove. Ilahija *Džudbi lutfik* se završava, odnosno njen šah-bejt doziva imena poslanika Musaa, a.s., Isaa, a.s., Jahjaa, a.s., Nuha, a.s., i nastavlja: *Ebu-Bekre* (koji je autor) *ti si asi, tevbom iskaži posluš*, što govori o samokritici i razgovoru sa samim sobom (intrakomunikacija). Znači i sam Ebu Bekr es-Siddik je bio toliko skroman, bez trunke umišljenosti, da sam sebe naziva asijom.²⁷

Ilahija *Oprosti Ja Rabb* mogla bi poslužiti kao lijep primjer upućivanja na činjenje dobra, kako se to kaže u 21. ajeut sure El-Hadid: *Nadmećite se da u Gospodara svoga zaslužite oprost i Džennet, prostran koliko su nebo i Zemlja.* Osim toga, važno je istaći stih koji budi nadu svakom grešniku.

*La takne – tu su riječi Tvoje,
Ne gub'te nadu u milost Moju.*

²⁷ Asiluk – prema Striku, megalomanija.

²⁸ Seyyed Hossein Nasr, *Muhammed, čovjek Božiji*, Naučno-istraživački institut “Ibn Sina”, Sarajevo, 2007.

Nadmetanje u ovozemnim ukrasima Božijim ljudima je strano, pa odjećom izgledaju jednostavni, a riznica se nalazi ispod, ona je skrivena.

Vertikalnu i horizontalnu duhovne staze povezuje zajednički pojam šerijata koji je osnova za nadogradnju koju predstavlja tarikat. Neki sufijski učitelji su koristili geometrijsku sliku kruga za opisivanje povezanosti islama,²⁸ šerijata i tarikata. Ako šerijat posmatramo kao krug vjerskih zakona, tetiva koja vodi do centra je tarikat. Kretanje prema centru povezano je sa centripetalnom silom pa, kretajući se po dubini, od periferije prema centru, čovjek može biti simpatizer (*muhib*), učenik (*murid*), derviš, sufijski. Razina do koje je učenik došao na stazi zavisiće od sposobnosti primanja obaveza u tarikatu, od njegove snage (*kabillijet*) i podobnosti (*istidad*). Može se dodati da postoji onoliko puteva prema Bogu koliko ima djece Ademove, a.s.²⁹

Strik je u ovoj publikaciji sistematizirao ilahije prema ljestvici sufijskog puta. Obuhvaćena je kvalitativna analiza kretanja stazom koja zatvara halku sufijskog, derviškog puta. Traganje na stazi uvijek je povezano s propitivanjem sebe, introspekcijom, padanjem i ustajanjem. U traženju pravog sebe prisutna su stalno pitanja poput onih o pravoj svrsi postojanja: ko sam, kamo idem, je li ovo ispravan put za mene, treba li da slijedim nekoga i koga, ko je moj uzor, šta je zapravo moja životna misija itd. Po obilježjima pojedinih ilahija vidljivo je da učenik/putnik/salik pokazuje kretanje nekad slično onome što se naziva sinusoidalnim kretanjem ili hodanjem po žici, jer iskušenja nefsa neprestano vrebaju.

Komunikološka analiza govori u prilog sva tri oblika komunikacije, intra, inter i grupne komunikacije, s prevagom interpersonalne, najčešće u ilahijama savjetujućeg karaktera. Prvo slijedi popravljavanje sebe (intra-komunikacija), primanje savjeta, što znači interkomunikaciju; kad se nalazi u grupi učenik je u grupnoj komunikaciji, ali i u horizontalnoj, s tim da ostaju i prethodna dva aspekta, što se sad odvija simultano.

Podstaknut pitanjem u uvodu: "Razmisli zašto su baš ovim postupnim redom poredane? Da su

pisane u krug, prva i petnaesta bile bi jedna do druge. A one između?", znači da ilahija *Ja sam grijешnik i Meddet moj Šejh*, stoje u toj konstelaciji jedna uz drugu, jer uvijek je moguće počinuti grijeh, ali šejh je tu da pomogne i usmjeri učenika. Komunikacija između Šejha i murida je neprestana. Pojmom *nisbet* označava se stalna komunikacija uz obostrano poštovanje i uz poslušnost derviša šejhu. Nekad se intrapersonalna komunikacija miješa s interpersonalnom, kad se učenik koji je u fazi osame samopropitivanja nađe u situaciji da komunicira s učiteljem. Ovo je najviše primjetno u ranim fazama stupanja na duhovnu stazu. Miješanje dva komunikacijska oblika ima za rezultat mješovitu intra-interpersonalnu komunikaciju važnu za nastajanje novih kategorija u komunikologiji.

Pokajanje, šejh odnosno Pir, ulaze u isti krug putovanja derviškom stazom, kako je to vidljivo u posljednjoj, petnaestoj ilahiji *Medet moj šejh*. Nakon stupanja na tu stazu pokajanje je prva što učenik treba da učini. Učenik susreće šejha gradeći različite nivoe komunikacije, a putem jačanja srčanih veza, i neverbalnu. Šejh je komunikator, a učenik je recipijent. Oni imaju različita iskustvena polja pa je praktični dio odgoja u sufizmu nemoguć bez instrukcija šejha ili učitelja koji se smatra duhovnim vodičem i posjeduje potrebno znanje i vještine. Učenje i putovanje stazom, "putovanje bez kraja",³⁰ uz ilahije postaje još upečatljivije i lakše za interpretaciju stanja, a uz povezivanje duhovnog i intelektualnog principa, i kroz ritmičke obrasce ilahija.

Nije zgoreg na kraju iznijeti i problem obrade ilahija za šta je Strik skrenuo pažnju da je to zanemareno i "cjelina bi bila zbirka ilahija, na našem jeziku, od domaćih autora ili cjelina prevedenih ilahija na naš jezik sa drugih jezika, u ovakvom smislu sistematske obrade nema."³¹

Ova publikacija namijenjena prvenstveno za tekije, derviše, simpatizere i posjetioce koji se žele uputiti tom duhovnom stazom ili pak žele početi kritički razmišljati o raznim temama a

²⁹ eyed Hossein Nasr, *Muhammed, čovjek Božiji*, Naučno-istraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2007.

³⁰ Seid Strik, "Razgovori u Tekiji Potok", 2008, DVD.

³¹ Seid Strik, *Ilahije*, pripremljeno za štampu, 1990.

da se uvijek ne prihvati već poznato mišljenje, s pravom nosi naziv praktikum tarikata pokrivajući sve važne pojmove vezane za duhovnu stazu.

Stvari i pojave, često oslonjene na logiku, argumentirano daju mnogo savjetodavnih ili upozoravajućih riječi, o nagradi i kazni, poželjnim ponašanjima i njihovima suprotnostima, pa se čini da autor publikacije motivira ili provocira učenika/murida na preispitivanje, na promišljanje o sebi i drugima, na samopopravljanje te na niz prihvaćenih dogmi.

Strik, poznat kao originalan i pronicljivi autor, ujedno je odličan analitičar. Kao dugogodišnji profesor, pedagog, komentator različitih vjerskih i društvenih tema, a posebno kao učač ilahija, bio je dobro upoznat s teorijom i praktičnom stranom svake od tema obrađenih u ilahijama.

Ključni stihovi u ilahijama, pojašnjenje termina u fusnotama i misli o njima imaju odraz u percepciji javnosti o tim temama. Na osnovu toga poznavanja autor je iznio i obrazložio vlastito viđenje u samom uvodu. Ono je originalno i potkrijepljeno argumentima. Samo naizgled skromno izdanje publikacije zanimljivo je komunikacijsko štivo u dimenziji duhovnosti ne samo za poznavaoce sufijske i tekijске literature nego i za druge članove intelektualne javnosti.

Ujedno, ovim radom pokušalo se odgovoriti na pitanje kakvo je djelovanje sufijske komunikacije u pokušaju vraćanja iskonskim ljudskim i univerzalnim vrijednostima koje su sufije zadržale tokom višestoljetnog perioda.

Komunikacija kakvu svakodnevno koristimo kroz razgovore, najčešće interpersonalna,

sadrži razmjenu i riječi, ali i misli i osjećaja. Posebno mjesto zauzima neverbalna komunikacija. Ako to prenesemo na polje sufizma, komunikacija može biti slična, kompatibilna ili pak potpuno različita, nerazumljiva, nekad potpuno nedostižna itd. Osim na učenje ilahija, ova publikacija također podstiče na razgovor, razmjenu misli i osjećanja s nekim sličnim i/ili nedostižnim, s idealnom ličnošću muršidi-kjamilu kojem se teži, a sve unutar ljudskog poimanja komuniciranja.

Raznim vrstama niti sufije su istakle široku lepezu u svim pravcima i svim slojevima komuniciranja. Za sufijsko komuniciranje se slobodno može reći da je humanizirano, odvija se po ljudskoj mjeri, što se ogleda i u ovoj analizi sveske s ilahijama. I opet sa stalnom mogućnošću korekcije uz ličnost učitelja. Usljed humaniziranog načina i posljedičnih efekata takve komunikacije, u ovom slučaju kroz ilahije, njihov naboj i vrijednost prepoznaju se emotivno i srcem. Sveukupno, odražavaju spremnost na dijalog, možda polilog u krajnje humanoj komunikaciji koja podstiče duhovno zrenje.

Sufije njeguju stabilne vrijednosti i okupljaju se oko njih. Naprimjer, tokom dugog razdoblja, od pojave prvih sufija, oni imaju svoja mjesta okupljanja – tekije, zavije, dergjahe, gdje posjetioci dobijaju priliku da osjete kako njihovo biće funkcioniра na sve tri razine: mentalnoj, emotivnoj, fizičkoj. Ilahije su općenito pogodan i kvalitetan medij za prezentiranje sufijske komunikacije, a takva priprema srca i uma pogoduje da se ispoštuju univerzalne vrijednosti komunikacije u današnjoj civilizaciji.

Izvori

Hadžibajrić, Fejzullah, "Mali rječnik sufijsko-tarikatskih izraza", *Tešavvuf – islamska mistika*, zbornik radova, Zagrebačka džamija, Zagreb, 1989.

Krehić-Fočak, Senella, *Komunikacija u sufizmu*, Dobra knjiga, Sarajevo, 2018.

Krehić-Fočak, Senella, *Život i djelo Seida Strika*, Sarajevo, 2021.

Nicholson, Rejnold: *Sufizam – mistici islama*, Babun, Beograd, 2011.

Seyyed Hossein Nasr, *Muhammed, čovjek Božiji*, Naučnoistraživački institut "Ibn Sina", Sarajevo, 2007.

Strik, Seid, "Tekijske melodije", *Kelamulšifa*, br. 12, 2007.

Strik, Seid, *Ilahije – poruke*, sv. 1. (za internu tekijску upotrebu), Nakšibendijska tekija, Sarajevo, 2005.

Škaljić, Abdullah, *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*, Svjetlost, Sarajevo, 1965.

Tatci, Mustafa, *Yunus Emre Divanı Tenkitli Metin*, H Yayınları, Istanbul, 2008.

Abstract

Reception of the Form of Communication in Ilahiyas on the Example of Seid Strik's Publication "Ilahiyas and Messages"

Senella Krehić-Fočak

The paper discusses the communication in ilahiyas in the Book of Ilahiyas-Messages of Seid Strik (1933-2010), a prominent figure in the field of Sufism, Tasawwuf, in Bosnia and Herzegovina. Observed from the point of view of communication, an attempt was made to define specifics of the ilahiyas arranged in a circle, which, according to the author of the book, is the practice of the tariqat. In the book, the following individuals appear as the authors of ilahiyas: Abu-Bakr el-Siddik, Misri, Sheikh Sirri-baba from Oglavci, Selim Sami, Dervish Pasha Hercegovac, Dervish Kenan, and there are also a couple of ilahiyas by an unknown author. It is certain that they were the ones who were honored with the inspiration to write the texts of ilahiyas and who stand out with their spiritual strength. Although originally conceived as a book for internal tekke use, it was designed to show the essence and depth of the task of traveling on the Sufi-Tarikat path, and, with minor refinements, it could be turned into recognized reading material, worthy of the attention of every Sufi, dervish, beginner or traveler on the path.

This opens up the field of analysis of the lesser-known communication aspect of ilahiyas, which contains all essential forms of communication, with a symbolic progression through the order of ilahiyas in a circular flow. Fifteen ilahiyas mark the stages of the path and close the circle of movement along the Sufi path: starting with those that are strictly based on intracommunication, then intercommunication, which is mostly the type of those that give advice - *nasihat* ilahiyas, then those that have mixed intra-intercommunication, and those addressed not only to an individual but to the group. The overall idea is for the reader, that is, the audience, to understand the depth of the texts and pay attention to the quality of communication, bearing in mind the fact that ilahiya is a good monitor of one's condition on the cognitive path. A careful approach was needed in order to properly approach these experiences of progress, which carry both spiritual and practical aspects, and to balance the relationship between the theoretical and practical moments. The influence of ilahiyas on individuals and groups, as well as the influence of their performers themselves, certainly give rise to different degrees of inspiration, which depends on the ability and strength of the student/murid, the recipient. The choice of ilahiyas, those after the ritual of dhikr, as well as those during the dhikr or separate ones, is never random. Most often, the ilahiya that corresponds to a topic is performed; for example, giving advice – *nasihat*, or the one that could open up a topic that should be discussed. Closing the circle in the book gives a complete impression of the parts of the spiritual path and possible progress, ascents and falls. Therefore, it is advisable to get on the path with this book and other similar books, by looking at the messages they convey.

Keywords: ilahiya, communication, intracommunication, intercommunication, group communication